L700
D.Verona BRATEȘ
Scriit. BRAȘOV
str. ...RUNDULUI 37

Anul IV, Nr. 88 — 8 pagini 6 lei — Duminică, 6 Februarie 1944

BUCOVINA LITERARĂ

Redacția și Administrația
Cernăuți, str. General Mircescu Nr. 8
Telefon: 23.10

Suplimentul duminical al ziarului „Bucovina"
Prim redactor: George Drumur

Abonamente:
1 an 300 lei, 6 luni 150 lei
Pentru instituții publice...

SCRIITORUL IN EPOCA SA

de CEZAR PETRESCU

f.86.098

La marginea aceasta cea mai de răsărit a țării și cea mai aspru încercată, mi s'a cerut mie, moldovean, scriitor moldovean, să arăt cum înțeleg datoria scriitorilor. Aici, unde mai bat încă talazurile vrăjmașe, ca într'un zid de cetate ce nu se va clătina.

Vedeți bine că nu mă puteam împotrivi.

Dar mă înfățișez dumneavoastră cu o adâncă sfială.

Fiindcă drumul acesta a fost străbătut cândva de cel mai mare dintre noi, de înaintașul tuturor, de Eminescu. Iar el, în vremi formal mai vitrege decât cele de acum, nu s'a mărginit la rostiri publice. El a trecut la faptă. Cu fapta a arătat care e îndatorința adevăratului scriitor cu rădăcini adânci în pământul obârșiei sale naționale.

Nu mă gândesc la stihurile cele dintâiu, atât de duioase în stângăcia lor, pe care fostul privatist din Cernăuți, elevul lui Arune Pumnul, le trimitea spre tipărire revistei „Familia" dela celălalt capăt al pământului românesc, ținut sub ghiară străină. Nu mă gândesc numai la stihurile închinate Bucovinei, de copilandrul care abia împlinise 16 ani:

„N'oiu uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori,
Râuri resăltânde peste stânce nalte,
Apele lucinde'n dalbe diamante,

— — —

Ochiul îmi sclipește, genele-mi sunt plîne
Inima mi-e grea
Astfel totdeauna, când gândesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de suspine,
Bucovina mea!

Poezia începătorului, în care încă nu se limpezise din neguri scânteia divină a geniului, luată izolat, ar însemna numai un simplu omagiu adus Bucovinei, cum am mai citit atâtea.

Au mai trecut și alți poeți pe aci. Poeți din țara veche. Au cântat stâncele nalte, munții în lumină, în flori.... Pe urmă s'au dus și nimeni nu le-a știut de știre.

Eminescu și-a lăsat însă inima zălog aci.

Iar când se afla student la Viena, în ceasul cu a sa însuflețire îndârjită a pus la cale prăznuirea dela Mânăstirea Putna, unde înainte de năruirea hotarelor vitrege, înainte de unirea politică, s'a înfăptuit întâia oară o unire spirituală a tineretului cărturăresc din toate ținuturile românești. Preludiul celorlalte uniri. O prefață simbolică.

Că pentru această temerară manifestare a năzuințelor de unire românească, a fost ales prilejul prăznuirii lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt, că a fost aleasă Mânăstirea Putna din Bucovina, gândul și fapta se datorește îndeosebi lui Eminescu. A fostului școlar rătăcitor depe ulițele acestui târg, uitat adesea de părintele-i căminar cu gazda neplătită, la birjarul rutean din marginea Cernăuților.

Iată mai dinainte scrisă cu litere neștierse, care era datoria unui scriitor român — și care *încă mai este*. Sufletul pus în slujba unor năzuinți naționale. Geniul său încălzind inimile răcite și îndoielnice. Gândul său anticipând istoria. Deschizându-i cale. Pregătind minunea ce avea să se înfăptuiască după o jumătate de veac.

Nouă, epigonilor mult mai mărunți și [illegible] Să urmăm acelaș drum, cu armele și puterile noastre, atenți la semnele vremii.

Iar semnele vremii depășesc epoca oarecum solidificată a lui Eminescu.

Pe atunci, chiar sub stăpânirea austriacă a Habsburgilor, stările erau sub semnul unei largi îngăduințe. Ca unul care am cercetat amănunțit documentele epocei, pentru întocmirea romanului lui Eminescu, împrejurările nu-mi sunt străine. Împrejurările vieții de aci și din Principatele abia unite, și din Ardeal, și din Basarabia, — și dealtfel din toată Europa.

Toate se puneau la cale de diplomați ceremonioși și de o administrație somnolentă, într'o lume care părea că va dura așa pe veșnicie. Existau încă tradiții. Exista, oricum, un respect al omului și al vieții omenești. Creștea, fără aspecte amenințătoare un cult al progresului, al confortului, al civilizației materiale. Omul era încă minunat de viteza de 40 kilometri pe oră a unui tren. Nu învățase să sboare prin aer, să circule sub apă; nici nu visa că răsucind butonul unei cutioare, va prinde un post de radio dela New-York, Calcutta, Sidney sau Tokio, pentru a chema acasă, în camera sa, toate glasurile planetei..

Aceștea, nici autorii romanelor utopice, nu cutezau să le imagineze pe-atunci.

Astăzi miracolele tehnice ne-au invadat. Sunt la îndemâna tuturor. Sunt puse în slujba omului.

Însă omul le-a găsit o stranie și pidosnică folosință. A transformat mașina, miracolul, în *instrument de exterminare*. Ceiace bătrâne civilizații și culturi au făurit în decurs de veacuri, cu dulcea patină a timpului, cu tezaure de amintiri, de artă și de migală, este prefăcut în pulbere și cenușe, într'un singur bombardament aerian de-o jumătate de oră.

Nu înseamnă un trist miracol?

Nu cumva epoca noastră e sub semnul apocalipticilor experți?

Poate că da. Fără îndoială că da!

Vom încerca să o lămurim. Și vom încerca să arătăm și care ni-se pare că ar fi rostul, misiunea scriitorului, la această răscruce de lumi și de epoci.

Cu sau fără voința autorului, opera sa de romancier — căci îndeosebi la opera romancierului mă refer — opera romancierului poartă pecetea epocii. E un document situat în timp, tot atât de precis cum e situat în spațiu.

Aceasta reprezintă aportul său particularist, și marea universalitate.

Și care e pecetea timpului nostru de douăzeci și cinci de ani încoace?

Nesiguranța. Provizoratul.

Veacul a început prin încheerea unei operații de inventariere a planetei și a cunoștințelor omenești, care a durat îndelungul întregului secol trecut. Era o epocă de plin optimism, de cult al științei, al progresului, de certitudini, de raționalism, de morală laică, de liberalism în marș. Viața se făgăduia dulce, confortabilă, apărată de amenințări...

Rămânând sclav al rutinei și totuși sectant al progresului — ca să uzez de o caracterizare a lui Paul Valery — omul s'a trezit deodată cu veacul nou, beneficiarul tuturor stranilor născociri la care predecesorii săi nici nu cutezau să viseze. A învățat să sboare, să circule sub ape; a asistat la apariția unor miracole depășindu-se dela zi la zi.

Astăzi — astăzi, adică în preajma anilor 1930, — citez tot ce scria atunci Paul Valery — fabulosul e în comerț. Fabricarea mașinilor de miracole face să-și câștige existența milioane de oameni. Burghezul își plasează capitalul în fantasme... Ludovic al XIV-lea, în culmea gloriei sale, n'a posedat nici a suta parte din puterile asupra naturii și din mijloacele de a se îndestula, din a-și cultiva spiritul sau de a-și oferi senzații; nici a suta parte din mijloacele de care dispun atâția oameni de cele mai mediocre condiții.

(Continuare în pag. 2-a)

Ion Vlasiu — MATERNITATE

Scriitorul în Epoca sa

(Continuare din pag. 1-a)

Timpul, [illegible] glasurile din celălalt [illegible] al globului, imaginea întregului pământ... Un om de astăzi — adică dinainte de al doilea războiu mondial, căci [illegible] mereu să o subliniez — un asemenea om tânăr, sănătos, nu prea bogat, sboară unde vrea, traversează lumea [illegible] se culcă în fiecare seară într'un palat. Poate să adopte o sută de forme ale vieții, dintr'o sută de alte regiuni ale planetei. Dacă are puțin spirit (dar nu mai mult decât trebue, căci inteligența excesivă e un isvor de nefericiri, de întrebări, de îndoeli), dacă are exact inteligența mijlocie, se poate transforma în fiecare clipă într'un om fericit. Astfel, pentru plăcere, împotriva suferințelor, împotriva plictiselei, pentru a-și alimenta curiozitatea de toate categoriile, marea majoritate a oamenilor era în ajunul războiului actual, mai privelegiată de cum se afla acum două sute cincizeci de ani omul cel mai puternic și mai glorios din Europa : Regele Soare.

Totuși, nici beneficiarii privilegiați ai progresului, nici cei mai modești cetățeni din Europa, America, Asia, nu s'au simțit mai fericiți decât Ludovic al XIV-lea, dar nici măcar mai fericiți decât țăranii Franței din acel timp, pe care La Bruyere îi zugrăvește apărând din colibele lor de lut, mai mizerabili ca troglodiții epocii de piatră.

Dece ?

Fiindcă înverșunat să pună stăpânire pe planetă, să-și creeze o fericire planetară, de animal planetar, omul a pierdut senzul cosmic al vieții.

Idolatria progresului tehnic, a mașinismului, a îndestulărilor materiale, a înstrăinat omul de adevăratul scop al vieții ; după cum lupta pentru existență a absorbit complet omul în risipirea unor energii cheltuite exterior, abandonând cu desăvârșire omul interior.

Războiul acesta, al doilea, al lumilor, să nu uităm — este un efect, nu o cauză a suferințelor omenești. Un efect. Venea implacabil, fatal către noi, ca o convulzie inevitabilă — cum o scriam în 1932, în prefața romanului „Plecat fără adresă", chiar numind acea epocă, *răgazul* dintre două războaie — *armistițiul dintre două bătălii.*

Astfel, abandonat solitudinei sale interioare, omul s'a trezit la o răscruce catastrofică de timpuri când toate certitudinile s'au năruit. Intr'o prosperitate pe care experții economici și financiari căutau s'o combată, stăvilind supraproducția. Intr'o prosperitate care atrăgea după dânsa catastrofe financiare pe care le-am uitat. Dar să ni le reamintim. Din pricina supraproducției, adică a excesivului progres tehnic, prin 1929—1930, ziarele pomeneau numai despre moratorii, credite înghețate, stockuri nevândute și nevândabile, creante fără acoperire : moștenitorii lui Stinnes n'aveau ce mânca, Löwenstein se arunca din avion, Gaulino își scria memoriile exilat în insulele Lipari, Kreuger se sinucidea după ce-a falsificat semnături pe scripte de miliarde, isbucneau scandalurile Stavisky, falimentele noastre, moratoriile noastre, conversiunile noastre, ca un slab și pal ecou, al catastrofelor bancare din Anglia, America, Belgia, Olanda, Franța, Germania...

Pentru ce ? Dece rău suferea omenirea ?

De prea mult bine !

Fiindcă mașina fabrica mai multe și mai de calitate mărfuri decât capacitatea de consumație a cumpărătorului. Fiindcă exista prea mult grâu, prea multă cafea, prea mult cauciuc, prea mult bumbac, prea multă lână. Prea multe și prea ieftine toate !... Tehnica a făcut naturii și lui Dumnezeu o prea *temerară concurență.*

Dumnezeu ne-a lăsat la puterile noastre și natura s'a răzbunat.

„Am fost — cum spune Ludwig Bauer — mai mici decât ceiace am inventat. Mașina a scăpat controlului nostru".

Și după ce a desorganizat lumea economică, după ce a dezaxat individul, acum mașina se întoarce împotriva omului, s'a întors, transformată în cele mai teribile arme de războiu, de distrugere, de exterminare, pe care le-a cunoscut istoria omenirii vreodată.

Acesta e semnul epocii noastre.

Războiul e numai un episod. Nu un episod final. O fază dintr'o convulzie mai lungă ; din criza de adaptare a omului la mașina a cărei direcție a scăpat-o din mână.

In 1932, în prefața romanului „Plecat fără adresă", scriam :

„Niciodată omul n'a fost mai nefericit decât astăzi, fiindcă niciodată nu s'a găsit atât de înalt suspendat în vid, fiindcă niciodată nu s'a aflat ca astăzi, fără reazăm interior, într'o societate în lichidare care se autodevoră... Toate [illegible] un semn nesigur de întrebare, spre un viitor unde se svârcolesc toate stihiile Apocalipsului".

Atunci, în 1932, poate că într'adevăr spectaculoasa paradă a progresului tehnic, mai împiedica multor ochi să întrevadă tot ce mocnea rânjind hâd în dosul decorului ; cu spectrul războiului în dosul decorului ! Atâtea inaugurări, solemnități, conferințe, expoziții, grandioase planuiri economico-politico-sociale ; atâtea orgolioase statistici și recorduri ale tehnicei, întrețineau din nou idolatria progresului — panaceu, care se clătinase numai în eclipsa celui dintâi mare războiu al lumilor.

Toate erau însă uitate.

Toate se făgăduiau iarăși sub semnul nesațiului, sub semnul abondenței, sub semnul păcii eterne dibăcite în conclavurile diplomatice.

Unde erau avertismentele fatidice, atunci, în Aprilie 1932, cum încercam să le descifrez negru pe alb, în prefața romanului *„Plecat fără adresă"* — roman care era însăși romanul unui tânăr indentificat cu destinul unui veac plecat fără adresă, în necunoscut ?

Astăzi, semnele sunt pe cerul spintecat de sborul în picaj al escadrilelor de bombardament.

Semnele sunt pe harta mutilată a țării, și adânc, săpate adânc, în fiecare inimă care e un mormânt.

Astăzi, multe din cele ce păreau absurde atunci, s'au împlinit. Și mai stau încă a se împlini, ca să ne aducă mai grabnic spre acea eră nocturnă, când privind în noi, cercetând în noi, va să ne regăsim pe noi.

Omul cu adevăratul său destin omenesc, care nu e numai acel de producător sau de consumator, cum ne-a hărăzit locul strict mașina pe care am idolatrizat-o și ne-a subjugat, făcând la rândul său, din om, tot o mașină.

Dealtfel, nopțile camuflate pe care le trăim, nu sunt oare un exercițiu de inițiere pentru a ne familiariza cu acel apropiat de teribil examen de conștiință ? Din obiceiu ne mai repezim la butonul aparatului de radio, pentru a afla dela cutare sau cutare undă vibrând în noapte, călătorind prin besne, deslegarea neliniștei, îngrijorările din noi. Mâine, osteniți, vom abandona asaltul undelor care se sabotează reciproc, pentru a descoperi că adevărata mântuire e în noi, nu în afară.

O pace, pacea de mâine, va decide asupra hotarelor și ne va liniști într'un senz. Dar pacea va fi numai un început. Inceputul unui alt episod, din uriașa convulzie tectonică a lumilor care acum se așează.

O ordine erterioară, un paradis alimentar, încălțările fără cartelă și stofa de lână în vitrină la discreție ; acestea, numai acestea să fie oare bunurile pe care omenirea le așteaptă dela pace ? Atunci, pentru ce s'au exterminat oamenii cu atâta [illegible] ? Ca să ajungă de unde au plecat ?

Cele mai energice și dibace organizări ale lumii materiale, nu pot suplini lipsa unei ordini interioare. Dece să luăm mai departe cauzele drept efecte ?

Cel de-al doilea mare războiu al lumilor, după umila-mi dar neclintita-mi convingere de interpret literar al epocii, e numai a doua convulzie dintr'un ciclu de așezări care vor dura poate decenii, căci pacea va însemna numai deplasarea convulziilor depe un plan, pe altul. Și acest al doilea războiu e numai proiectarea înafară, al unui conflict dintre om și demonul creiat de el : mașina. Conflict ce va dura cu toate aspectele economice, politice, sociale, până ce omul va afla o soluție, un echilibru de conviețuire între el și mașină. Intre el și universul creiat de mașină. Intre el și promisiunile universului sofisticat de mașină.

Mai este nevoe de subliniat ?

Nu e vorba de endemicile convulzii economice, sociale, politice, pe care le-a provocat apariția mașinei dela Jacquard, Fulton, Stephenson încoace, precipitând societatea omenească la o succesiune de adaptări, când relativ pașnice, când, mai ales, sângeroase. Nu e vorba de materialitatea acestor fenomene de adaptare, cu greve sindicaliste, revendicări proletare, prăbușiri de sisteme economice și sociale, crackuri financiare, epice lupte electorale.

Acestea aparțin trecutului.

E vorba de criza spirituală declanșată de apariția mașinei și de modificarea concepției de existență prin mașină, care treptat, subtil, viclean, a falsificat însăși senzul vieții.

Neliniștea de care suferea omenirea în ajunul războiului și a pregătit climatul prielnic războiului, numai aparent, printr'o deviere optică, printr'o eroare voluntară sau involuntară de diagnostic, a conducătorilor de țări și de armate, a fost dată pe socoteala exclusivă a unor revendicări politice, sociale, economice, teritoriale. Neliniștea e mai profundă. E de ordine metafizică.

Epoca luciferică a omenirii, ilustrată de nesațiul și orgoliul materialist, mai îngăduia asemenea deșarte rețete de fericire, luând mereu umbra drept realitate, tocmai în numele materialismului și experimentalismului. Mai îngăduia ieri iluzia în aceste remedii dinafară, în expedientele care astăzi nu rezistă nici măcar cât ciclul unei generații, ca măcar o generație să treacă prin viață cu amăgirea consolatoare că a rectificat pe vecie o fruntarie, că a distribuit mai echitabil pâinea pe vecie, că a pus pe vecie la veghea destinelor de popoare în locul unui monarh cu coroană, un domn cu țilindru.

Eri mai credea omul în astfel de provizorii — panacee.

Astăzi, cum remarcă un tânăr scriitor depe front, din cei ce-au sângerat pe front : *„Astăzi omul se pregătește să răstoarne prea puternicele forțe cărora s'a vândut atât de nesăbuit. Faust a rupt pactul său cu Lucifer. E revolta vieții împotriva tiranici materiei. E căderea lui Lucifer : iată sensul veacului nostru !"*

Abandonat acum necunoscutului, într'o lume purcesă spre necunoscut, care e soarta individului cu vechile stele cardinale șterse de pe cer ? Miracole de unde să mai aștepte și cine să le mai făgăduiască ? Și dece ar mai crede în ele, când toate s'au dovedit mincinoase, deși stăteau scrise negru pe alb, în cifre, în statistici, în inventarii anticipate, în reforme, legi, în atât de grandioasele reconstrucții ale lumii materiale ?

In acestea, numai în acestea era deprins să creadă. Altele nu cunoștea.

Neantul lor a chemat neantul interior al individului.

Că omul se va găsi e sigur. Dar cu ce dureros preț ?

Prețul acela e înscris în soarta noastră, a fiecăruia. In soarta individului, a familiei, a societății, a patriilor care se resimt de-o adâncă și precipitată cutremurare a temeliilor de până mai ieri. Omul le suportă acestea adesea fără să-și dea seamă, căutând vinovați exteriori, dând vina pe împrejurări, pe lipsa de prevedere, pe cauze locale și trecătoare, personale. Scriitorul n'are dreptul să vadă numai atât. Să simplifice schematic ca omul depe stradă, interpretarea epocii în care trăim, izolând cauzele de efecte, înlănțuirea cauzelor îndepărtate și ascunse, care duc la efecte a căror origină nu întotdeauna se descifrează ușor.

Și de aci înainte apare rolul profund încărcat de răspundere al scriitorului, ca interpret al veacului său. Cred că misiunea romancierului, dincolo de universul himeric pe care îl plăsmuiește în opera sa, cred că scriitorul acestor timpuri și acestui neam mai are și misiunea de a servi nația, de a servi epoca.

De a deschide ochii lectorului asupra problemelor care apasă până la asfixie soarta individului. Soarta sa, a lectorului.

O carte pune probleme.

Nu deslegă probleme. E destul să le pună.

Imaginea scriitorului retras în turnul de fildeș nu se potrivește acestor vremi — și nu se potrivește nici adevărului.

Ce scriitor cu adevărată sensibilitate mai poate crede că supremul ideal al artei e să cânte numai ochii iubitei, să suspine elegiac numai cu foșnetul frunzelor, când munți se bat cap în cap ca și căpcăunii basmelor vechi ? Când lumile se năruie ? Și când se svârcolește omenirea întreagă să-și găsească un alean suferințelor, un senz nou al vieții, o nouă formulă de fericire viitoare, măcar de drept la o viață normală viitoare ?

Dacă romancierul nu deslegă probleme, fiindcă nu e geometru cum vă spuneam, în schimb pune probleme în cărțile sale. Fiindcă și ca om, nu numai ca scriitor, romancierul e urmărit de anume teme, care revin ca temele simfonice, lăsând însă semnul întrebării deschis...

Răspunsul să-l descopere cetitorul. Măcar să planeze asupra cărții, cum atâtea întrebări planează asupra fiecărei vieți și fiecărui destin de-aevea.

Intrucât mă privește, tema de care am fost urmărit dela întâia mea carte era destinul nostru românesc, aci, la răscrucea Orientului cu Occidentul, la răscrucea lumilor. E destinul individului, al sărmanului om, strivit de fatalități interioare și exterioare, la această încrucișare de

(Continuare în pag. 6-a)

Viziune biblică

Nu se vor prăbuși imperii cu steme.
Chipul din balada ta sui prin vreme,
Sunetul metalic va dura 'n patru zări
burgurile cenușii pentru aspre cântări..

Muzica va fi mai profundă, mai înaltă,
turlele sfinte se vor topi laolaltă,
în fum și abur de lumină va crește,
chipul din baladă, în veacul — poveste.

Taina vrăjitoarei, o vom ascunde 'n sâni
așa ne vom crede pe suflet mai stăpâni..,
harta drumurilor va 'nsemna și hăuri,
în care s'a scurs sângele albastru, râuri..

In mai multe Duminici din săptămâni
ne vom schimba cucernici la față și mâni,
la vecernie fiecare va cere,
chipul sfântului plămădit în tăcere..,

S. ANTON

Marele romancier Cezar Petrescu vorbește „Bucovinei Literare"

E ciudat cum fiecare om iți determină o anumită stare sufletească, chiar fără să vorbești, fără să ai o legătură cu el; în tăceri mari și din motive ascunse, sufletele se întretae în mii și mii de plane de ordin spiritual cu ecou infinit și în nuanțe multiple.

...Și această răscolire sufletească e cu atât mai adâncă și cu o semnificație mai grea, cu cât sufletele și-au schimbat un gând, au trecut prin aceiași întâmplare sau a urmărit unul visul celuilalt, urcușurile de destin creator; câte aspecte noui nu-ți apar atunci în suflet, câte mirări, câte invieri și câte apusuri...

In preajma marelui prozator Cezar Petrescu, nu știu de ce, în sufletul meu, s'a trezit cu violență impresia primei cărți citite, a d-sale: „Scrisorile unui răzeș": melancolia de atunci care isvora cu fiecare pierdere, din fiecare nuvelă, mi s'a reinnoit cu fiecare discuție din jurul marelui romancier, accentuându-se.

Intrebările interview-ului le-am pregătit înainte de a vorbi ceva cu d-sa, dar după ce l-am ascultat și aici și acolo, după ce am auzit conferința „prea scurtă pentru frumusețea ei și prea grea de gând grav ca să poată fi ascultată o singură dată", melancolia din suflet mi se transformase într'o tristețe profundă și ași fi vrut alte și alte întrebări să adaug interview-ului; a doua zi nu m'am putut răbda și l-am rugat să-mi mai răspundă cel puțin la una:

— *„Care ar fi după credința d-sale motivul „tragicului etern" al destinului omului și al omenirii în genere?"*

Intrebarea a fost subliniată de d-sa, iar în sufletul meu se așezase grea și apăsătoare.

Tristețea din suflet îmi săpase o durere care-mi cerea tăceri, tăceri mari și o totală singurătate.

Nu-i oare această singura și cea mai adevărată realitate a sufletului și a vieții noastre?

— — — — — — — — —

— *„Care e rostul unui cerc literar în general și care ar trebui să fie rostul unui cerc (ca acesta al „Bucovinei Literare") acum și aici, în ținuturile desrobite?"*.

— „Cercurile literare au avut și își au un rost, atunci când există o diferență de nivel intelectual între marele public și categoria mult mai restrânsă a creatorilor de literatură. Pe deoparte această minoritate creatoare are putință să se cunoască, să se susțină sufletește în lupta cu existența, cu indiferența publicului robit altor preocupări mai legate de mediocritatea existenței cotidiane. Pe de altă parte, prin manifestările colective: sezători, reviste, conferințe, etc. — cercul literar isbutește să deschidă un drum spre marele public: să creeze o atmosferă, un climat mai prielnic unor preocupări culturale, de nivel mai înalt și desinteresat. In această privință rolul jucat odinioară, în Moldova și în întreaga Românie, de Cercul Junimea din Iași, rămâne memorabil. El a avut influență decisivă în istoria culturală a României din ultimul pătrar al veacului trecut.

Din nefericire, asemenea cercuri, treptat, se transformă în bisericuțe literare, în cercuri sectante, de admirație reciprocă și de negare a celorlalte cercuri... sectante și cum s'ar spune, schismatice.

Cazul Cercului „Bucovina literară" — și de altfel al tuturor întovărășirilor scriitoricești și artistice, acum și aici, în ținuturile desrobite, e încă mai important, mai încărcat de răspundere. Asemenea cercuri îndeplinesc o adevărată operă de misionarism național, servind în acelaș timp tinerii scriitori prin faptul că le oferă o cale de pătrundere spre marele public; pe de alta oferind marelui public prilejul să descopere un senz mai nobil, luptei sale cu realitățile, asprimile, îndoielile de toată ziua. Cred — chiar așa dela distanța dela care cunosc activitatea „Bucovinei Literare" — cred, că-și îndeplinește misiunea în condiții cu totul excepționale. Și n'ași dori alceva, decât să fie urmată ca exemplu și de celelalte ținuturi românești".

— *„Ce părere aveți de inițiativa Cercului „Bucovina Literară", de a ridica acum, în Cernăuți, un bust a lui Eminescu, în locul celui distrus de Ruși".*

„Inițiativa e cu totul lăudabilă, la care mă alăturez și-mi iau legământul să conferențiez cândva asupra lui Eminescu, pentru a aduna o modestă sumă de adaos acestui fond — după cum odinioară, printr'un ciclu de conferințe, în țară, am adunat fondurile necesare pentru restaurarea casei părintești a lui Eminescu din Ipoteștii Botoșanilor".

— *„La ce lucrați acum?"*

— „Firește, la un roman... Dar lăsați-mi răgaz de o lună să mă odihnesc și să mă dezintoxic complet de atmosfera romanului *Carlton* pe care abia l-am isprăvit și va apare peste câteva zile".

— *„In ce condiții lucrați? Preferați o anumită atmosferă, un anumit specific?"*

— „Lucrez departe de lume. Așî spune supărat pe lume. Morocănos, vorbind monosilabic, refuzând a lua contact cu familia, amici, ziare... pentru a mă identifica desăvârșit cu atmosfera cărții pe care o scriu, neîngăduind invazia elementelor din afară. Cum vedeți, un feroce egoism și mizantropism, care mă ține însă, numai cât ține cartea... Pe urmă mă întorc la viață...

Toate cărțile mele au fost scrise departe de București. De predilecție la munte, fiindcă orizontul închis e mai prielnic interiorizării.

— *„Din toate operele D-stră la care țineți mai mult și de ce?"*

— „Țin la operile la care nu ține publicul cititor, după cum părinții își iubesc de preferință copiii ce mai bolnăvicioși și urâți: cocoșații.

— *„Ce ziceți de traducerea scriitorilor români în străinătate și de serviciu care pot să-l aducă țării?"*

— „Despre rostul traducerilor din scriitorii români, în marile literaturi universale, am scris de nenumărate ori. Nu numai că ar aduce un nemăsurat serviciu țării, dar ar sfărâma și o proastă reputație de țară care produce numai petrol, porumb, grâu, mazăre, soia și lemn pentru construcție. Țările scandinave cu o populație mult mai restrânsă, au existat în conștiința occidentală, nu prin lemnele, minereurile și conservele lor ci prin Björnson, Ibsen, Strindberg, Knut Hamsum, Selma Lagerlöf, Sigfrid Undsed, Iacobsen, Iohan Bojer, etc. etc. Iar Rusia și-a făcut drum spre Europa prin Lermontow, Pușkin, Gogol, Tolstoi, Gorki, Turgheniew, Dostoewski, Cehow etc. Nu demonstrează aceasta destul? Totul?

— *„Ce părere aveți despre scriitorii tineri și care credeți că e al prezentului și se va impune timpurilor?"*

— „Sunt sigur că scriitorii tineri vor exprima la rândul lor epoca acestui al doilea războiu, după cum generația mea a zugrăvit atmosfera și lumea dintre 1910-1925... Să nu fim nerăbdători. Operile de semnificație mai adâncă și reprezentativă, au nevoie de o fașă a cristalizării... de o perioadă de incubație, de germinație.

— *„Există o problemă a generațiilor (cu toate reflexele: social, politic, literar, cultural) și cum vedeți rezolvată această problemă?"*

— O asemenea problemă a existat de când e lumea, de când există părinți și copii, tineri și bătrâni. Iar problema n'o poate rezolva nimeni. Se [illegible] O rezolvă viața! O rezolvă, atunci, când tinerii de [illegible] vor deveni bătrânii de mâine...

— *„Există o criză a criticei românești? De ce și cum o vedeți rezolvată?"*

— „Există. Critica românească s'a sinucis, prin excesul de complesențe amicale, prin sectarismul de cenaclu, prin lipsa de atenție [illegible] particularismul nostru etnic, la specificul [illegible] al operilor pe care această critică [illegible] și mai adesea l-a răstălmăcit. Tradiția criticei lui Maiorescu, Gherea [illegible] a fost părăsită... Dar critica și-a primit sancțiunea. N'a mai avut [illegible] publicul cititor. Cititorul se orientează singur. Uneori mai greșește, dar în orice caz mai puțin decât au greșit criticii din ultimele două decenii. Numărați geniile pe care le-a proclamat. Unde sunt? Unde mai sunt?

— *„Ce schimbări bănuiți că va determine războiul în literatură?"*

— „Fără îndoială că după acest războiu va muri o lume și va naște alta. Cum n'o știm, după cum nu putem ști cum va fi literatura care va exprima această lume!

— *„Care ar fi — după credința d-stră, motivul „tragicului etern" al destinului omului și al omenirii în genere?*

— „Veșnicul tragic din destinul omului, constă în faptul că e singurul animal care s'a ridicat în două picioare, a început să cugete, a început să se întrebe. Nu e acesta isvorul tuturor tragismelor? Celelalte specii evoluiază sau mor, adaptându-se sau neadaptându-se, instinctiv, automat, condițiilor de viață exterioară, luptei pentru existență.

Omul — el își crează condiții noi de viață, el modifică aspectul și realitatea exterioară a planetei — și el are de suportat mai apoi, consecințele acestui proces de adaptare; care e prin natura sa un proces mai lent, decât modificările pe care omul, demonul neastâmpărului din el, le aduce în permanență planetei.

Celelalte creaturi sociabile — castori, albine, furnici, termite — și-au găsit soluții de viață socială *care au rămas neschimbate zeci și sute de mii de ani. Nu există urme în paleontologie care să dovedească în vr'un fel că viața socială a furnicilor, albinelor, termitelor, a evoluat...* Omul, numai în cele câteva mii de ani, de când a lăsat urmele vieții sale istorice — nu mai spun de epocile preistorice — și-a modificat de nenumărate ori și fundamental, viața socială și politică.

Poate că a artificializat-o mereu. Poate că inteligența i-a răpit instinctul robust și sigur al conservării. De aci, originea nefericirii omenești, ca animal social.

Ca animal gânditor, tragismul era inevitabil. Cum să afli răspuns, la ceiace n'are nici un răspuns? Religia ne-a dat unul care însemna împăcarea omului cu el însuși.

Pe urmă, în orgoliul său, omul și-a atribuit un rol de demiurg, fiindcă a început să pună stăpânire pe lumea materială. Sentimentul religios a devenit mai friabil. A lăsat un gol — pe care nimic nu-l mai poate umplea. Cred că în primul rând omul e nefericit, fiindcă a crezut prea mult în el — și a sfârșit prin a nu mai crede în nimic... căci, nu-l văd închinându-se nici la un tank, nici la un avion, fie el și cu 4 motoare și cu 700 km. viteză pe oră".

— *„Un cuvânt despre Bucovina din vremurile acestea și pentru Bucovina dintotdeauna a României".*

— „Tot ce-am avut de spus despre Bucovina dintotdeauna a României, se află răslețit în cărțile mele, în articolele de ziar, în rostirile de aci și de aiurea. Iar despre Bucovina de acum? Ah! Dacă s'ar putea să mi deschid inima și să citiți în ea!"...

— — — — — — — —

Și după acest interview, cum ași vrea altul prin care să surprind în întregime, tot sbuciumul din sufletul marelui scriitor, sbucium pe care l-am bănuit, mai mult, de care sunt sigură.

VIORICA PINTILIESCU

CU BRAZII...

Aeriene porți când s'au deschis,
Ca zarea însetată de lumină,
Ne cățărăm pe munți înalți de vis,
Cu palmele 'ncleiate de rășină.

Aici e 'mpărăție fără tron
Și crodul te poftește la beție,
Că brazii 'ntind mari cupe cu ozon
Să lecuiască inimă pustie...

Colinele de piatră, sue 'n cer,
Ca niște frunți stropite cu hermină;
Jos, oastea de molizi și ienuperi,
Impodobește-a inimii grădină.

Pe-alături, de vre-un fulger spintecat,
Câte un trunchiu visează — alcool de viață;
Nu-l auzim... Durerea ce-a 'ncercat,
Cândva, ne-a strâns pe fiecare 'n brață!

Pe seară, 'ncet — pătrund mâni coline
Și răscolesc cu luna simfonii...
Cum cântă pinii! Oare pentru cine
Isvoarele atâtor melodii?

O, brazii dragi, — tovarășii mei buni!
Ne strigă spre 'nălțimi zăpezi și stele...
Cu frunțile aprinse de furtuni,
Când vom ajunge 'nvingători, spre ele?..

B. FRUNTE

In noapte

de Marioara Tuhoviceanu

Drumul șerpuia dealungul peretelui verde de răchită. Chiar lângă potecă ciripea un stol de vrăbii. Soarele aprins de vară se răsfrângea în apele verzui ale Prutului. Râul părea brăzdat cu panglici de argint care parcă îi opreau avântul... Curgea domol ca un cânt moldovenesc.

Ștefan păsea pe potecă respirând cu nesaț aerul răcoros. Ascuns între răchite, privire spre păduricea de pe malul celălalt. De acolo începea pământul liber neîntinat de „păgâni". De câteva săptămâni i se înfiripă gândul fugii „dincolo"...

... Da, pe acolo e bine de trecut. Pândesc când grănicerul va trece spre vale și dacă o da Dumnezeu... Dar Ana? Ana, cu boala ei?

S'o las aici? Să rămâie lângă casă? Dar nu, nu se poate... O vor întreba, o vor chinui poate. Nu, fără Ana nu merg. Cu aceste gânduri, Ștefan ieși din luncă. Una câte una apăreau dintre plopi și sălcii căsuțele satului. Mărginenii era un sat, sat întins cu mândre așezări de vechi răzeși. Doar de pe ici, de colo dispăru câte un gospodar luat de „păgâni". La marginea satului se vedeau ogoarele. Ștefan se opri. Durerea ce-i mocnea în inimă, ca un cărbune aprins sub un maldăr de cenușă, izbucni vie și pământul lui era acolo. Pământul pe care-l luaseră. Totuși îl simțea al lui, ca pe un copil luat de străini la care te gândești cu durere și nădejde. Se uită în sus. Nimeni. Se plecă, rupse câteva spice ce dădeau în pârg, le sărută și oftând din greu apucă drumul spre sat.

— Bine c'ai venit, Ștefane, că intrasem la grijă. Șezi și mănâncă ceva.

— De mâncare îmi arde?

— Lasă „Dumnezeu e mare". Catincuță mamă, du-te fuga și adă câte ceva de-ale gurii. Fata nălțuță ca boiu mlădios și gingaș fugi spre bucătăria din curte.

— Ce se va alege din copila aiasta! oftă Ana privind cu dragoste în urma ei.

Soarele se lăsase spre asfințit, topindu-se cu încetul într'o vâlvătaie de aur.

Umbrele serii se ridicară din adâncuri, lăsându-și pleoapele grele peste cuprinsul firii.

Trecuse de miezul nopții.

Ușa se zgudui de câteva bătăi puternice.

— Auzi, Ana! Oare cine o fi?

Incă o lovitură o făcu să tresară.

— Doamne, să nu fie... vocea i se stinse căci se auziră câteva glasuri vorbind într'o limbă străină.

Un gând năpraznic de înfipse ca un cuțit în mintea lui:

— Să știi că au venit să mă ridice.

Ana încremeni cu mâna la gură. Obrazul ei lucea alb în negurile odăii.

— Deschideți!

Te repezi spre un geam: să fugă! Afară se vedea o lumină slabă cenușie cernută ca prin văluri. Se dădu înapoi, simțind cum tot sângele îi fuge spre inimă; lângă geamuri se zărea câte o namilă.

Incă o lovitură, geamurile trosniră.

— Are s'o spargă... mă duc s'o deschid.

— Lasă, poate o să plece, gemu Ana. Gândul a se agăță ca mâine celui ce se îneacă de singurul fiu al speranței: poate c'or pleca. Ușa se clătină, gata să se prăbușească Ștefan trecu în tindă. Se opri trăgându-și răsuflarea. I se păru că-i înghețase tot corpul. Făcu o sforțare și se liniști oleacă. Trase zăvorul. Ușa se izbi de perete.

— Trebuie să ne urmezi, voi cercetați casa, — se adresă șeful lor celorlalți.

— Dar ce-am făcut?

— Fără vorbă sau... ridică în sus odată cu lanterna ceva sclipitor.

Ștefan strânse pumnii. Simți cum îi intră în carne ascuțișul unghiilor. O ură neputincioasă îl strângea de gât cu degete de fier.

— Unde ți-e nevasta?

— Aici, în odaie.

— Spune-i să se îmbrace.

— Și ea? Dar e bolnavă cum va merge?

— Avem mașină — rânji batjocoritor unul din ciolovecii, împingându-l spre ușă.

...Catincuța se trezi. Simțea cum niște ape negre îi intră în suflet. Visase urât. Parcă prin somn auzise un uruit. Poate visa încă? Iși frecă ochii, deschizându-i mari. Privi prin ferestruica bucătăriei. Dincolo, în casa mare era lumină, se mișcau niște umbre. Lupu, legat lângă șură bătea furios, sărea în sus, lovind aerul cu labele. Fata rămase în mijlocul odăiței.

Niște ace de ghiață i se risipiră dealungul spinării.

Au venit să-l ridice pe tata... ieri o dispărut Florea a lui Petru — gândi mașinal fata. Din casă se auzi un plâns de femeie și apoi o voce rătăcită cerându-i să tacă. Auzi lămurit:

— Dar fata unde e! Căutați-o!

O clipă în mintea copilei de 16 ani fulgeră gândul să rămâie s'o iee și pe dânsa.

Ieșiră în curte. Pașii sunau uscat, a moarte pe pietrișul curții.

Se apropiau. I se păru că o săgeată îi străpunge inima și fără să-și deie seama sări pe fereastră, apucând-o spre livadă, apoi în grădina cu păpușoiu.

...Ana se căznea să se ridice, dar picioarele o slujeau cu greu. Pe chipul chinuit de boală, lacrimile săpau cutele adânci ale suferinței.

„Dă Doamne să n'o găsească pe Catincuța"... O fărâmă de nădejde încălzi sufletul mamei când văzu că „păgânii" mai căutau prin curte. Sprijinită de Ștefan, ieși din casă. Un țipăt înăbușit se rupse de pe buzele ei. Intrară în bucătărie. Ana simțea că se

înăbușă. Dar... ieșiră singuri mormăind o înjurătură.

— Ne-a scăpat. Cum aș fi vrut să prind tot cuibul de vipere — scrâșni șeful lor.

Ana răsuflă ușurată, mulțumind lui Dumnezeu.

— Porniți! Spatele lui Ștefan icni de o lovitură!

Cu un geamăt porni înainte, sprijindu-și soția.

Se stârni un vânt puternic, răcorind noaptea caldă. Trânti ușile deschise.

Ana privi în urmă, spre truda anilor cu ochii înegurați care parcă străbăteau dincolo de zări. Durerea ca niște suliți îi sfâșia carnea, o altă suferință îi sfredelea în suflet o rană fără de sfârșit...

...Catincuța fugea mânată parcă de toate ielele despre care îi povestise de atâtea ori moș Miron dela stână. Sări niște garduri, sârma îi intră adânc în mână, zdrelindu-i pielea. Goni prin grădini, sări garduri, șanțuri. Din fugă se împiedica de niște bostani. Căzu cu toată puterea la pământ. Rămase nemișcată. O durea tot trupul o ceață îi cuprinse vederea, mintea. Ceva cald i se prelinse din mână. Apoi nu mai știu nimic...

In vremea aceea porni o mașină neagră ca și noaptea spre durere, răstignire, poate moarte...

POEZIE

Pogorâri în lumină

Uite, cum se sbat cerurile
— pletele bătrâne ale lui Dumnezeu —
vezi cum toarnă miresme
peste câmpurile luminii?..
Uite, robii câmpurilor luminate
cum înjugă plăvanii gândului.
Uite-i. Ce trudiți sunt!
Miresmele ploilor, ceților
le-au încătușat privirile.
Dorurile — hotarele —
le-au cioplit cărări ascunse — neumblate.
Ai cules fragii din — grădinile lunatice —
sufletele lor?..

Hai, să ne coborîm în lumină
să cinstim cu paharul din care
au băut și ceilalți.
Să prindem toți fluturii nopții,
să strângem toți trubadurii ierbii,
toți licuricii — mugurii stelelor —
în desaga noastră,
— traista ciobănească a lunii —
Haideți să 'nvățăm cum se merge.
Cum au umblat alții pe pământ.

Să ne 'nfrățim cu toate dealurile,
să pricepem viețile ierbilor.
Să rupem toate crengile înflorite
pe care au poposit
trudite de-atâta cânt, privighetorile.
Să le muiem în călimara sufletului
și să ne pregătim desagii pentru drum.

IACINT JEMNA

Decor

Pe dumbravă miros crud scoboară șipetele felurite —
O inceață și rece frumusețe spre zori,
Ceva, ca lumină caldă, străbate plantelor prin pori,
Păsărilor în hățișuri le stau jocurile adâncite.

Potecile în peceți strâng copitele mistreților în țărână
Ca o filă un șir de litere ca o ploaie de stele,
Așteaptă vremea să le scuture, să le spele
De a nu le rămânea bătelistile deschise: o vână.

Dar din semne pădurarii împing ochii spre nori,
Zugrăvelile anotimpului clipesc din ochii fumurii,
Acele fulgere au să bată săgeți în comori:
Albastre; fără ceas gândurile întorc în stihii.

D. LOGHIN

Autumnale

I.

Tristețile se scutura de polen
Și anii gem sub lovituri de bici...
Mă pierd cu noaptea sumbră — vag refren —
In amintiri — lumini de licurici. —

Se sparg în zare glasuri de cocor
Și peste hârburi, iar tăcerile se strâng...
Simt brumele din suflet cum mă dor
Și-aud cum coarde vechi în mine plâng..

II.

Ingenunchiem la margine
Pe zarea în paragină...

Un vânt hain ne scutură
Tot aurul din ciutură...

Trecutul, depărtările,
Și-adun în noi cărările

Și visurile-și clatină
Podoaba lor de platină...

...Ni-i sufletul imagină
Mereu pe-aceeași pagină...

DIM. I. PACURARIU

Luigi Pirandello (1867—1836

Pace și Primăvară

O, glorioasă pace
A țărnei în soare;
O, pace-a primăverii,
Tăcere sfântă, plină
De frunze'nfiorate,
Tu, încercată-arare
De câte-un tril cioiu
De păsărică'n sbor;
Nu ești tu oare-a brazdei
Ascunsă rugăciune?

Nu sunt cuvinte oare
Ascunsele miresme
Din florile-ți ferice?
Sclipind senină, bolta
Imensă le primește;
Pământu-adoră poate,
Pământul simte dragoste;
Eu simt nuneritoarea-i
Infiorare-a inimii.

Traducere de RADU MEHEDINȚI

De vorbă cu sculptorul Ion Vlasiu

Printre chipuri de gips, piatră și bronz. Istoria Ardealului în miniatură. Plasticizarea lui Mihai Eminescu.

ercul „Bucovina Literară" a luat inițiativa ridicării unui bust marelui nostru poet Mihai Eminescu, la Cernăuți.

Dăltuirea acestui bust a fost acordată unui tânăr și valoros sculptor, Ion Vlasiu a cărui recomandare ne-o rezervă însăși bustul lui Mihai Eminescu, la care lucrează actualmente.

Și suntem obligați să spunem numai atât, căci despre artiști se vorbește nu mai dupăce opera lor și-a spus cuvântul.

Dacă ar trebui să spunem ceva care nu trebue să zacă în culisele cronicarului plastic, ar trebui reamintit că Ion Vlasiu este elevul lui Rodin și Mestrowici și că în sculptura românească locul de frunte îl așteaptă în curând, iar dacă ne-am referi la generația sa, fără îndoială e în fruntea tuturor.

Cei ce-l cunosc, nu s'au îndoit o clipă că încredințarea lucrării, acestui sculptor n'ar da rezultatul dorit.

Dar dacă ne gândim că pentru a da acestui bust o interpretare care să scoată din comunul celorlalte busturi ce s'au făcut acestui poet, atunci Ion Vlasiu era singurul indicat.

Sculptorul Ion Vlasiu, înainte de a fi un mare meșteșugar, e un gânditor care nu lasă dalta să ciopleascâ înainte de a-i găsi locul cel mai fericit.

Cu această încredere m'am hotărît să-i vizitez atelierul, pentru a vedea evoluția ideii sale în fixarea liniilor hotărîtoare ce va da forma definitivă a bustului marelui poet Mihai Eminescu.

Și atunci, când anumite cercuri au anticipat îndoiala unei bune realizări, le-am spus în gând: Să nu se speculeze bunele intenții, iar în ceea ce privește sculptorul Ion Vlasiu, l-au verificat Rodin și Mestrowici, figuri proeminente ale plasticee mondiale și ceeace au spus despre el — cinstește prin el plastica românească. Este fără îndoială un obstacol mult prea mare pentru răutățile noastre de la fiecare pos.

PRINTRE CHIPURI DE GIPS, PIATRA ȘI BRONZ

Atelierul sculptorului Vlasiu este extrem de populat cu chipuri de gips, piatră și bronz. Toate stăteau în jurul dăltuitorului.

Am pășit cu sfială căci trebue să înțeleagă orice vizitator că în atelierul unui sculptor te surprinde un lucru cu totul neobișnuit.

O liniște de templu. Par'că numai sculptorul și stana de piatră vorbesc între ele spre care aleargă toată ființa lui, o cuprinde — și'n această îmbrățișare rămân un timp: sculptorul cu opera sa.

In acest moment l-am surprins. Noi privim lucrurile căzute sub simțuri numai din anumite unghiuri, le privim la exterior, cu exteriorul ființei noastre.

El le privește cu totul altfel, ochiul e un pretext — pretextul comun — el privește cu ochiul fiecărui simț. Este ceva comun cu felul de a vedea al marelui Creator.

Pentru prima dată n'am știut ce trebue să privesc mai întâi în atelierul sculptorului Vlasiu, când truda câtorva ani de dăltuire și încleștare cu frumosul se afla în preajma expoziției dela Dalles.

Tocmai în aceasta constă valoarea unei creații. Să te cheme toate spre ele și să nu te poți împărți, să simți imperios necesitatea de-a le avea pe toate și-deopotrivă, — sub conul de superioară viziune artistică.

Toate așteptau numai să li-se dea locul cuvenit pentruca să-și impună prezența în locul cuvenit fiecăreia.

PRINTRE MARTIRII NEAMULUI

Foarte mulți am auzit de Horia, Cloșca și Crișan, de Iancu și atâți alți martiri, cunosc, faptele lor, cunosc vifornița timpurilor lor.

PASTORALA
Ion Vlasiu

Când pășești cu aceste cunoștințe în fața busturilor sobre de bronz, de piatră te simți mic și-ai vrea dojana și măreția lor simbolică.

„Iată un colț din pantheonul neamului românesc", îmi spune sculptorul, care mă conduce în fața celor trei idoli ai revoluției ardelene.

Un colț al Ardealului cu ardeleni dârzi, — tripticul Horia, Cloșca și Crișan.

— De când lucrezi la aceste proecte.

— Ei s'au născut pentru țară o singură dată și pentru totdeauna.

Eu îi cioplesc de ani de zile, până le voi găsi măreția și stabilitatea în arta românească.

Mă apropii de ei zilnic — le caut fulgerătura ochilor — căci fulger le-a fost privirea și'n fiecare încrețitură de pe frunte, setea oarbă a durerii, răbdată ale unui neam pentru visul care nu poate să devină realitate decât pentru neamul românesc.

Am văzut tot nervul ființei sale, în toată această destăinuire pe care o găseam în fiecare modelare, cioplitură de materie.

Am văzut dalta, am văzut colțuri de piatră dislocate din masiv, am văzut necunoscuta fiecărei linii aflate la locul ei, și'n frumoasele ansambluri de forme, am recunoscut că n'a sărit niciun colț din alt loc decât de acolo de unde a pătruns sufletul și a rămas mai tare decât piatra, dând forma definitivă a operei lui Vlasiu.

Revenind asupra celor trei busturi ale martirilor, am ținut să obțin câteva explicații, dacă ele sunt făcute pentru o comandă sau un proect de compoziție.

— Sunt trei studii, după îndelungi studii.

Ele vor face parte din proectul meu: Stâlpul lui Horia — ca să zic așa, o columnă a neamului românesc:

Iată proectul.

Sculptorul Vlasiu îmi arată acest proect: „stâlpul lui Horia", care va avea o înălțime de 20 metri pe o bază de 3 metri cu trei fețe, pe care vor fi așezate cei trei martiri, iar de jur împrejur, pe un brâu de 4 metri, vor fi scene din revoluția ardeleană în baso-relief, având următorul motto din culegerea de versuri a poetului ardelean Giurgiuca:

„Cât o fost Horia 'mpărat
Grofi în pat nu s'or culcat
Nici la masă n'or fost stat.

Pe Horia, Cloșca și Crișan îi voi ciopli din piatra munților lor din „Țara Moților".

Deși timpul era extrem de prețios pentru sculptor, care se afla în preajma expoziției, totuși a acordat cu multă bunăvoință prețioase considerente de ordin plastic și o perindare în istoria Ardealului, el însuși fiind ardelean.

Ne-am oprit în fața compoziției „Familie de țărani" — compoziția în sine și maniera de lucru, simplă și plină de ambianță, rostălmăcind pe țăranul Dac, m'a făcut să-l determin la o conversație interesantă.

Știam lucrarea sa de acum câțiva ani „Am plecat din sat", știam că picturile sale sunt o chintesență a țărănimei, și pe acest considerent, am încins o discuție pentru a-l determina la un răspuns de sinteză.

— De ce atâta simplitudine țărănească poate da atâta consistență și varietate în interpretare.

Sculptatorul Vlasiu mi-a răspuns prompt:

— Exteriorul țăranului român e simplu, dar în această simplitate e toată bogăția acestui neam.

Vedeți dv., el este asemenea unui stejar a cărui ghindă îi cade la poale, apoi crește, înțelenește pământul, se naște o pădure pe care n'o mai culcă vânturile. Așa e țăranul român — și apoi din această pădure s'a născut Horia, Cloșca și Crișan.

Ce s'ar fi putut întâmpla cu Ardealul dacă țăranul român n'ar fi fost așa ?...

PLASTICIZAREA LUI EMINESCU

Dar scopul acestei vizite era să văd evoluția ideii sale în modelarea bustului lui Mihai Eminescu.

Inainte de a vedea această machetă, am fost imediat angrenat într'o serie întreagă de considerente privind realizările de până acum ale busturilor lui Mihai Eminescu.

— Nu-i suficient să faci un bust lui Eminescu, privindu-l numai într'o fotografie, căci a plasticiza este a da o interpretare, care să nu-l scoată de pe linia viziunilor sale. El trebue să rămână poetul, visătorul...

Aș vrea ca el să erupă dintr'un stei de piatră, privind spre lumină, având acea sete de înălțimi.

Mi-a arătat apoi macheta în lucru, ca va suferi, desigur, foarte multe transformări până la forma definitivă. Ceeace vrea să realizeze Vlasiu, va avea elemente neîntâlnite încă până acum în plastica noastră.—Da, această lucrare va avea mult din sufletul meu, căci dacă nu aș realiza ceeace simt pentru el, ar fi zădarnic să nu fac altceva decât ce fac toți ceilalți, o comandă.

Eu pun mare preț pe simțământul plastic, deaceea n'aș fi putut să încep acest bust dacă nu m'aș fi identificat cu el.

Ne-am despărțit cu gândul nestrămutat că ne vom întâlni amândoi în fața bustului lui Eminescu la Cernăuți în Bucovina de totdeauna a românilor.

C. Bivolaru

FAMILIE DE ȚARANI
Ion Vlasiu

O, singurătate...

Să intri trist și 'ncovoiat acasă,
S'asculți ploaia pe geam, pe-acoperiș,
Lumina să fie tulbure, grasă,
Cărțile desfăcute frunziș...

Oh, singurătate teribilă, rece,
O, chin al înoptărilor vagi!...
Ca prin somn o imagine trece
Spumoasă — și ochii ei dragi!...
Dar nu e nimeni, camera tăcută,

Mânile reci, fruntea pustie, ochiul închis,
Unde-o figură ce-așa de-adânc sărută?
O singurătate și dor de nedescris!
De unde m'ai luat și unde m'ai trimis!

E. AR. ZAHARIA

Scriitorul în Epoca sa

(Continuare din pag. 2-a)

epoci în care trăim îndeosebi dela începutul veacului încoace.

Prima mea carte se numea : „Scrisori le unui răzeș". Un titlu cu tâlc, cu o intenție. S'a spus că era prea gazetărească. Prea romantică. Prea sămănătoristă.

Constat că după douăzeci și ceva de ani, realitatea o confirma, fiindcă punea în evidență drama noastră de popor agricol, pastoral, patriarhal, într'un proces de industrializare, de tehnicizare a lumii.

Ca și Eminescu, fiindcă sunt un modest epigon al lui Eminescu, am reluat refrenul său în opere de proză : „Și cum vin cu drum de fier, toate cântecele pier".

Insemnă aceasta că Eminescu, și eu pe urmele sale, luam atitudine de inamici ai progresului ?... Nu ! Consemnam numai o criză, o criză de transformare, de adaptare, care fatal făcea ravagii într'o lume cu bătrâne datini și cu un cuminte echilibru sfărmat.

Mai târziu, în romanele care au urmat, problemele s'au amplificat fiindcă pe măsura maturizării, mi se părea că și realitatea noastră de popor și de indivizi, își adâncește semnificația, aci la periferia Occidentului cu Orientul, la punctul de intersecție a două lumi, amândouă în antagonism și amândouă în convulzie. Aci, unde de două milenii suportăm fluxul și refluxul acestor tălăzuiri oceanice care se sting.

Frumoasă, pitorească, nouă, modernă, ademenitoare, va fi preocuparea romancierului care aplică rețetele lui Proust într'o țară cu străbuni plutași și ciobani. Dar falșă ! Dar fără legătură cu *adevărul*. Cu adevărul istoric. Cu adevărul psicologic. Cu adevărul local. Cu adevărul nostru.

Iar adevărul istoric, adevărul psicologic, dictează să ții socoteală de condițiile speciale ale poporului tău, de condițiile speciale ale individului de-alături de tine.

Realitățile politice, istorice, sociale, morale, psicologice — sunt ale noastre firește, dar nu sunt ale unui om abstract, fără rădăcini în spațiu și timp. Sunt realitățile celor două lumi care se ciocnesc permanent în afară, peste hotarele țării, peste capetele noastre ; ciocnindu-se însă și lăuntric, în ființa noastră.

Occident — Orient !

Iată diagnosticul precis al instabilităților din structura noastră și din destinul nostru de nație și de indivizi.

Alternativ, am oscilat spre Orient sau spre Occident, în lupta noastră pentru păstrarea ființei naționale.

Alternativ, am oscilat spre Orient sau spre Occident, în ființa noastră lăuntrică, a fiecărui individ, după cum biruia într'o clipă ori alta, o chemare sau cealaltă.

Acest dualism tragic al ființei noastre lăuntrice, după cum tragic a fost și în destinul nostru istoric, geografic sau politic, îmi pare că era subiectul cel mai atrăgător, cel mai fecund, cel mai vrednic de pana unui romancier român.

Luptă în noi însușiri și defecte flotante, tradiții ale trecutului și aspirații ale viitorului, care încă n'au cristalizat și nu și-au găsit echilibrul.

Procesul cerea o liniște, o atmosferă prielnică evoluției, când după aspirații de veacuri poporul românesc abia a ajuns să-și împlinească unitatea națională. In loc de această liniște, de acest răgaz, la care am fi avut dreptul măcar pentru un veac, vitregia istoriei ne-a cinstit din nou, ne-a aruncat din nou în vâltoarea războaielor, pe noi, care nici nu ajunsesem să ne tămăduim rănile celuilalt războiu. Nu este aceasta un leit-motiv de tragism național și individual ? Am greșit oare că în *aceaste* mi-am căutat și mi-am găsit tema romanelor mele, indiferent dacă am isbutit sau nu să redau dramaticul conflict care ne pândește la fiecare pas cu ridicările și căderile noastre, ochiul care năzuiește spre o geană de azur, când prea adesea picioarele calcă în nămoluri ?

Dar rădăcinile albilor nuferi, nu-și sorb oare sucul vieții tot din negrele nămoluri ?

Că romanele acestea sunt adesea prea sumbre ? Probabil !... Dar epoca e oare mai senină ? Destinul individului de-aievea în ea, e mai surâzător, oare ?

Nu era surâzător încă nici pe vremea lui Eminescu, școlarul care pornise din Ipoteștii săi natali aci, să învețe carte, pentru a purcede apoi mai departe, spre Blaj, bătătorind depe atunci drumurile României Mari pe care nimeni nu cuteza s'o nădăjduiască minune îndeplinită de-aievea. Căci în toată opera marelui nostru Eminescu, dincolo de registrul liric, toată poezia sa naționalistă care completează cu alt răsunet articolele și studiile sale asupra stărilor din Principatele — Unite și din ținuturile încă neeliberate de atunci — cum sunt iarăși amenințate sau cotropite acum toată poezia sa naționalistă este inspirată de asemenea realități pipăibile.

A fost numai poet ? Visător incorigibil ? Boem ?

In viața sa tăinuită și dureroasă a fost visător, a fost boem. Dar gânditor, cercetător și scriitor politic, Mihai Eminescu, nu s'a îndepărtat o clipă dela realitățile concrete ale nației sale — pe care, paradoxal s'o spun, le ignorau pe atunci tocmai oamenii politici ai timpului său. Cât sunt de apropiate de noi judecățile sale, ne-o dovedesc cu o stranie și dureroasă actualitate, pasagiile din conferința rostită de Eminescu sub auspiciile Junimii.

Citez numai un pasagiu din această conferință. Se întreba Eminescu atunci, vorbind despre desechilibrul așezărilor noastre din anii 1876, când oscilând între Occident și Orient, ne occidentalizam deocamdată numai cu formele fără conținut — se întreba :

„Unde sunt la noi clasele pozitive ? Aristocrația istorică — și ea trebue să fie întotdeauna istorică — a dispărut aproape. Clasa de mijloc pozitivă, încă nu existentă. Golurile sunt împlinite de străini. Clasa țărănească e prea lipsită de cultură — și deși singura clasă pozitivă — nimeni n'o pricepe, nimeni n'o reprezintă cu adevărat, nimănui nu-i pasă de ea. Cum am tratat noi pe acești țărani ? Am clădit un aparat greoiu pe spatele lor, aparat reprezentativ cum l-am numit, cum îl numim și care nu-i decât pretextul pentru a creia din ce în ce mai multe posturi plătite tot din punga lui, direct sau indirect".

Și mai departe, spunea tot Eminescu, atunci :

„Răul e deci înlăuntru... Nestabilitatea este cauza căderii proprietății teritoriale. Căderea e strâns legată de căderea breslelor. Iar aceste clase au format în disoluțiunea lor o clasă de proletari care trebuește deprinsă la muncă disciplinată, îndelungă, productivă... Decât un mare orator ori un dibaciu avocat, decât un deputat cu trecere sau un porte-parole al doctrinelor umanitariste și egalitare din Apus, ne-am mulțumi cu oameni de-o modestă activitate creiatoare. Grădinarul cultivându-și grădina. Plugarul îngrijindu-și ogorul. Micul breslaș lucrând cu cinste în modestul său meșteșug. Pe aceștia se reazimă o țară, nu pe vânturătorii de vorbe...,

„Nu dreptul public, ci păstrarea naționalității e lucru de căpetenie pentru noi ; încât mai bine să nu avem legi care să ne îngăduie a alege deputați, decât să piară nația românească"...

Le rostea acestea Eminescu la 1876. Fostul elev a lui Arune Pumnul, din acest Cernăuți și din această Bucovină, pe care nu le-a uitat până la sfârșitul vieții. După aproape șaptezeci de ani, nu se dovedește că el a cunoscut care e criza noastră de transformare, de adaptare, de occidentalizare ? Că în atâția ani aparențele s'au schimbat pe alocuri, că stările s'au modificat, dece n'am recunoaște-o ? Căci am evoluat, am progresat. Insă raporturile au rămas aceleași.

Deoparte ne-a frământat fascinația Apusului, cu alt trecut istoric, alte formații, altă tradiție, alt ritm de viață.

De cealaltă parte, noi, popor de plugari și de păstori, care am lepădat minteanul și opinca pentru cravata și pălăria dela Paris și dela Viena, fără a ne schimba odată cu ele și sufletul. Căci sufletul ne vine mai de departe și mai demult ; se primenește mai încet.

Când am început a scrie, dela întâile cărți, am căutat să descifrez semnele acestui desechilibru. Fiindcă mi s'a părut, după învățătura lui Eminescu, înaintașul nostru al tuturora, că din asemenea contraste e alcătuită realitatea noastră socială și psicologică.

Am adoptat forme. Adică straiul exterior. Nu ni se potriveau întotdeauna pe corp. Am adoptat doctrine, înainte de a le asimila. Nu ni se potriveau pe realitățile noastre lăuntrice, spirituale. Și așa s'a ivit o criză. Altele. Unele morale, altele economice, altele sociale. Crize care au luat uneori proporțiile tragice ale unor ispășiri. Nu ni le poate tămădui un leac dinafară — o soluție de împrumut, remediul care a fost încercat și poate a dat rezultate aiurea, în Anglia, în Germania, în Italia, în Franța, în Rusia. Dealtfel și acolo, după cum s'a văzut și verificat, rezultate atât de îndoielnice, atât de provizorii, în ultima analiză, remedii nu din cele mai fericite, de vreme ce au mânat la primul războiu mondial și pe urmă la cel de al doilea, cu tot ce se deslănțue sub ochii noștri. Ce afost bun măcar pentru un timp, acolo, nu era bun neapărat și neapărat vindecător în România, la un popor cu altă formație spirituală, alt element uman, altă tradiție.

Leacul se afla, se află în noi.

Avem nevoe de o reintoarcere la noi înșine. Avem nevoe de reazămul pe care ni-l dă tradiția.

O spun în această Bucovină a tradițiilor moldovenești înscrise în datinile, în portul, în viața unui popor tare și mândru, cum l-am regăsit pe Valea Dornelor, pe valea Moldovei, a Bistriței, a Siretului, în munții cei bătrâni ai bătrânilor sihăstrii. Avem nevoe de cunoașterea trecutului. O spun aceasta, în Bucovina gloriaselor scaune domnești și a mormintelor de voevozi care ne-au mântuit neamul în vremea cutropirilor de acum patru, cinci și șase veacuri. Avem nevoe de cunoașterea sufletului românesc, pe care l-a turburat adesea o stricăciune, o politicărie, o exploatare fățarnică și oportunistă a doctrinelor de import. O spun aceasta în Bucovina, matcă a Moldovei, a sufletului moldovenesc, unde și-a făcut întâia școală, cel mai mare și mai adânc poet român : Eminescu...

Aceasta am crezut că e datoria s'o afirm și în cărțile mele, în romanele în care n'am ignorat dramele, întrebările, neliniștile, avertismentele epocii noastre.

Erau pesimiste, sumbre, aceste romane ?

Dar amintiți-vă ! Nu e așa că altfel visasem că va fi România Mare — și nu e așa că altfel a fost ? După cum altfel visase generația lui Eminescu, România care mică abia unită — Regatul lui Carol I, de atunci — și acum altfel a fost.

Un romancier nu judecă trecutul. Nici cel mai apropiat. Nici cel mai depărtat. Il înregistrează în cărțile sale, în existența eroilor săi — îl păstrează imagine vie și prezentă pentru lectorii de mai târziu. Lectorilor contimporani încearcă să le dea de gândit asupra stărilor și întrebărilor prezente.

Nu știu în ce măsură voiu fi isbutit sau nu.

Dar acum câțiva ani, în Cernăuții de acum 8—9 ani, după ce am scris romanul lui Eminescu unde am păstrat atâta loc Cernăuților și Bucovinei în paginile celor trei volume, atunci am fost chemat aici, pentru a rosti o conferință asupra vieții și actualității lui Eminescu.

După ce am sfârșit, am fugit de alaiul mulțimilor, m'am furișat pe străzile orașului vechiu, căutând urmele pașilor săi. Era o amurgire de primăvară, cu umbre lungi, cu adieri de flori dinspre grădinile înverzite, înflorite.

Și de-odată, deodată mi s'a părut că se alătură la pașii mei, pașii unei umbre. Umbra lui Eminescu, tânărul întors aici, dela Viena, să pregătească împreună cu prietenii săi bucovineni, prăznuirea lui Ștefan Mare și Sfânt, dela Putna.

Pășea neauzit lângă mine. Ii simțeam umbra lângă mine.

Nu spunea nimic. Nu întreba nimic. Aș fi vrut eu să-l întreb :

— Ți-am înșelat cumva gândurile ? Mi-am înșelat cumva breasla ? Am lipsit dela datoria mea scriitoricească ? Am trădat cumva și am stins făclia pe care am preluat-o noi, epigonii, peste generații, dela generațiile înaintașilor ?...

Nu știu. N'am întrebat. Căci un răspuns nu puteam aștepta dela umbre, dela o umbră.

Dar faptul că nu se depărta dela mine, că mă însoțea pe drumurile străbătute de copilul Eminescu, de adolescentul Eminescu, de tânărul Eminescu, mi-a fost o consolare și m'a întărit sufletește. Ce sacră și bună tovărășie, pe străzile, pe ulițele pe unde a umblat el !

Că umbra marelui Eminescu nu m'a alungat de lângă el, că nu m'a isgonit, că m'a însoțit, înseamnă că și eu, modestul său epigon, călcam pe drumul cel bun, cel mai adânc înscris al nației mele.

De aceia, pe acest drum m'am păstrat. Nu poate fi greșit drumul lui Eminescu. Și n'am nicio îndoială că ne vom regăsi aici și la anul, și peste zece ani, cum se vor regăsi și peste o sută de ani nepoții nepoților noștri, în această Bucovină, fără de care România ar fi ciungă și împuținată, n'ar mai fi România întreagă, n'ar mai fi România.

Și noi știm, că va fi !

Conferință ținută la Teatrul Național din Cernăuți, în cadrul conferințelor organizate de Cercul „Bucovina Literară".

Cetatea moartă

Amurgul varsă ploaia lui roșcată.
Statui, coloane, scări prin aer, arcuri
Veghează piața; catedrala urcă
Spre cer prin licărul a mii de vârfuri.

Enorme arcuri mute, mut portic
Deschide bolta 'n care suie umbra;
Nu crește 'n piatra ruginie iarba,
Nu mișcă 'n aer fâlfâit de aripi.

In turnul 'nalt, peste cadranul mut,
Lungi sfere, nemișcate de milenii,
Țin palpitarea orelor închisă.

Mă plimb pe-aproape singur. Cunoscut,
Deși eu n'am mai fost pe-aice, mi-e totul,
Că astăzi numai sufletu-mi trăiește.

(In românește de PIMEN CONSTANTINESCU)

CONȘTIINȚA

Dramă în 4 acte de E. Ar. Zaharia

ACTUL III

(Intr'o cameră în castelul contelui Alarcos)

TABLOUL I.

SCENA I

(Contesa, Pajul. Contesa e cu un copil mic în brațe.)

CONTESA — Nu mai vine contele. E o zi de când trebuia să se fi întors. I s'o fi întâmplat ceva? A fost oare reținut la curte? Iar la Rege? *(Privind la copilaș)* Odorașul mamei, odor, ce dulce ești! Cum semeni cu tatăl tău, îngerașule!

PAJUL — Copiii s'au întors de la plimbarea de seară.

CONTESA — Bine, Castizo. Să se joace înlăuntru. *(Pajul iese)*. *Numai* de nu i s'ar fi întâmplat ceva rău, ferească Dumnezeu! Dacă nu vine nici seara asta, voiu trimite după dânsul.

PAJUL *(intră repede)*. — Vine contele, Alteță.

CONTESA — Vine? *(Sare la fereastră)*. Ah!

PAJUL — L-am zărit. E încă departe, dar vine în fuga calului. In curând va fi aici.

CONTESA — Așteaptă-l numaidecât.

PAJUL — Desigur. Alteță. *(Iese)*.

(Contesa sărută copilul de la sân, apoi se apleacă iar spre fereastră).

CONTESA — Da, se apropie, dar parcă a mai încetenit calul. Parcă e trist, abătut. Poate e bolnav, scumpul... Acum intră. Ah ce are? *(Strânge copilul și îl sărută mereu)*.

SCENA II.

(CONTESA, CONTELE, DOICA).

CONTESA — Acuma intră. Vai ce grăbit e!

CONTELE — Bună ziua, scumpă soție! Unde sunt copilașii? *(Se îmbrățișează)*.

CONTESA — Dar ce aveți iubitule? Ce schimbare, conte? De ce plângeți, viața mea? Aveți ceva grav, spuneți-mi repede, iubitule, nu-mi sfârșiați inima. V'am așteptat cu teamă, căci ați întârziat, ceeace nu era în obiceiul vostru.

CONTELE — Dumnezeu să ne apere!

CONTESA — Ce este? Ce aveți? Vă întoarceți așa de schimbat la față că parcă nu vă recunosc.

CONTELE — Veți vedea, contesă, veți vedea, nu mai întrebați.

CONTESA — Ce trist sunteți iubitul meu soț! Unde e înfățișarea dulce și binevoitoare de la plecare? Cât vă sunt ochii de obosiți! De ce îi țineți plecați în jos? Sunt umezi și roșii de lacrimile ce le-ați vărsat. Ce este, iubitul meu conte, ce este?

CONTELE — Nimic, scumpa mea, nimic.

CONTESA — Cum nimic, când toată ființa vă e răvășită de plâns și de sughițuri? Asta e nimic?

CONTELE — Chemați copiii!

CONTESA — Să nu vă vadă copiii așa! Liniștiți-vă *(Dispare o clipă, în care timp a chemat doica. Se întoarce fără copil în brațe)*.

CONTELE — *(plângând)* — I-ați chemat pe toți, scumpă contesă?

CONTESA — Da, dar spuneți-mi odată ce vă sbuciumă în așa măsură? Incetați, pentru Dumnezeu, hohotul acesta nervos.

CONTELE *(încearcă, dar nu reușește)* — Cum aș vrea!

CONTESA — Cât vă sbuciumați fără să spuneți un cuvânt să știu și eu! Cine v'a schimbat? Aveați atâta rațiune și stăpânire de sine. Acum nu vă mai cunosc! Ce s'a petrecut? O, cum nu spuneți nimic!

CONTELE — Vorbăria voastră îmi face rău, contesă.

CONTESA — Iertați-mă, dar spuneți ce supărare aveți. Spuneți-mi durerea voastră întreagă, cum mi-ați spus totdeauna toate păsurile și bucuriile și cum eu vi le-am spus pe ale mele. Repede, conte, repede, soțul mu drag, că-mi piere suflarea. Mă omorîți cu plânsul și cu tăcerea.

CONTELE — Vă voiu spune prea mult, contesă, când va fi vremea spusului.

CONTESA — Dacă nu știu acum ce este, mă prăbușesc de durere și de presimțiri.

CONTELE — Nu mă chinuiți, contesă iubită, mai mult decât pot suporta. Sunt obosit. Vreau să mă odihnesc. Nu mă mai întrebați nimic, căci nu știți pentru ce întrebați. Mai bine n'ați fi fost pe lume, decât să știți ceea ce am a vă comunica.

CONTESA — O, Dumnezeule!

CONTELE — Să cinăm, contesă, ca să ne liniștim.

CONTESA — Cina este gata ca de obiceiu.

CONTELE — Dar copiii n'au mai venit!

CONTESA — Ii vedem la masă. *(Contele iese)*.

SCENA III.

(Contesa cu copilul cel mic, de sân)

CONTESA — Puișor dulce, puișor drag. *(Il alintă și sărută. Il desmiardă, se plimbă cu el, îi cântă melancolic, îl leagănă, apoi se duce spre ușă să iasă)*. O ce vis groaznic, Doamne, cum ne scufundăm cu toții! *(Iese)*.

TABLOUL II.

SCENA IV.

(Contele, contesa, copiii)

CONTESA — Spuneți-mi, conte.

CONTELE — Incă n'a venit ceasul, contesă. Incă n'a venit.

CONTESA — Tristețea aceasta nu-mi pare de bun augur. Nici n'ați mâncat, nici n'ați băut.

CONTELE — Veniți, dragii mei, veniți, îngerașilor nefericiți. Veniți lângă tata, aici, să vă îmbrățișeze mai cu dor ca totdeauna.

CONTESA — Dar de ce-i speriați?

CONTELE — Ce știți voi de lumea asta? De cele ce vă așteaptă, fără ca să fiți vinovați? O, nefericiții mei copii! *(Ii sărută lung pe fiecare și iar de la capăt. Merge și la cel din brațele mamei)*. Și voi, cea mai dulce și cea mai bună soție și divină mamă a trei copilași de aur, și voi *(își pleacă tâmpla spre contesă și se alipește de ea)*, scumpa mea soție, îngerul păzitor al casei mele, al inimii mele, izvorul fericirii ce mi se părea fără de sfârșit... Cine ar fi crezut una ca asta?

CONTESA — Ce s'a întâmplat, conte?

CONTELE — Ceva mai grozav ca blestemul Sodomei și Gomorrhei. *(Ii cad lacrimi mereu și acopăr masa la care stă. Hohote prelungite)*.

CONTESA — *(îl privește atent, neliniștită, fricoasă. Nu-l întreabă nimic; îl mângâie numai pe cap, pe tâmple, pe umeri, îl pipăe ca și când ar fi rănit, apoi îl sărută și începe și ea a plânge. Copiii de unde la început se amuzau jucându-se, acum se alătură mamei și tatei și se uită cu mare mirare la ei)*.

CONTELE — *(brusc, energic)*. — Trebue să ne culcăm. Sunt încă obosit de drum. Mi-e somn.

CONTESA — Și eu aș vrea să mă culc mai de vreme. Am priveghiat ieri seară. Ziua asta mai bine n'ar fi fost venit, n'aș fi ajuns s'o văd luminoasă!

CONTELE — O, da... de s'ar fi putut să nu fie! *(După gândire)*. Să ia copiii și să-i ducă în camera lor la culcare.

CONTESA — Nu vreți să mai stea cu noi? Nu i-ați văzut de câteva zile.

CONTELE — Nu, scumpa mea soție. Cel mai mic să stea cu noi aici. El nici nu știe ce i se pregătește.

(Sărutări și urări de noapte bună. Contelui nu-i vine a se despărți de copii. La ușă îi iau guvernanta, pajul și doica.

SCENA V

(Contele, Contesa cu copilul cel mic.)

CONTELE — *(închide ușa cu cheia)* Așa.

CONTESA — De ce încuiați ușa? Nu era în obiceiul nostru.

CONTELE — O, nefericită contesă! O, nefericită soție dulce și minunată tovarășă a zilelor mele celor mai glorioase! Ce teribilă nenorocire se abate peste noi acuma. Ce mare vă e nenorocul, contesă iubită și adorată!

CONTESA — Nu sunt de loc nenorocită, iubitul meu conte și soț. Dimpotrivă, mă socotesc cea mai fericită numai prin faptul că sunt soția voastră. Numai asta e pentru mine un izvor de veșnică fericire.

CONTELE — O nefericire. Dacă ați ști despre ce e vorba, contesă, ați vedea că tocmai în această fericire e cuprinsă toată marea voastră nenorocire. Ingrozitoare momente.

Aflați, contesă, că mai de mult iubii pe o altă femeie, pentru care am avut multă considerație și respect și de care eram foarte legat sufletește. Ea mă iubea la fel de sincer și cu pasiune.

CONTESA — Și cum vreți să vă dspărțiți de mine pentru a vă căsători cu dânsa? I-ați promis că o veți lua de nevastă și pe urmă nu v'ați ținut de cuvânt? O, vai mie! O, vai mie, nenorocita!

CONTELE — Da, am iubit-o mult și i-am promis s'o iau de nevastă. Dar apoi n'am mai cerut-o, căci o pețeau prinți de coroană și Regele n'ar fi acceptat. Sunt mulți ani de atunci. Aproape uitasem și ea îmi cere abia azi împlinirea făgăduielii de odinioară.

CONTESA — E Infanta?

CONTELE — Adevărat. Și nu admite nici o abatere de la ceea ce i-am spus atunci într'un moment de imensă iubire pe care apoi l-am prelungit pentru a nu-i spulbera sufletul.

CONTESA — E cumplită vestea ce o aflu abia acum. Nu mi-ați spus niciodată că ați iubit așa de mult pe Infanta.

CONTELE — Ea și-a adus aminte de mine și mă dorește de soț, precum ne-a fost vorbă. Ea mi-a păstrat aceleași sentimente și credință ca atunci. O e grozav să auzi! Ea poate obține orice, căci Regele numai pe ea o are de când a repausat Regina, mama ei.

CONTESA — E decisă să vă reclame?

CONTELE — Regele mi-a spus-o azi. Regele de la ea a aflat abia acum adevărul despre iubirea noastră.

CONTESA — Abia acum...

CONTELE — Fericirea mea se prăbușește. O, Dumnezeule!

CONTESA — A mea nu mai există. Anii fericirii au trecut pentru totdeauna de acum. Odată cu frumusețea se duce și fericirea în care credeam ca o nebună. Sunt o nebună să mă leg de imposibil. Am văzut-o și eu pe Infanta de aproape. E frumoasă, e gingașă. Ii cade părul ca o auroră de aur curgător pe umerii drepți și pe spate. O, fericita și nefericita!

CONTELE — Nu vorbiți astfel!

CONTESA — Mare-i Cel de Sus care le vede toate! Eu însă nu vă împiedic să vă căsătoriți cu Infanta, dacă așa e ordinul Regelui și dorința ei. O, Regele e bogat și are putere destulă să facă orice dorește. El toate le poate. El vede până în adâncul conștiinței fiecăruia când vrea. El știe inima și spiritul fiecărui supus. El are putere suverană peste

noi, vinovați sau nevinovați și nu ajută să i te opui. Dar mă voiu consola, conte, cu copiii tăi până la moarte.

CONTELE — Dar Regele, contesă, ordonă altceva, și mai groaznic, un lucru care face să se întunece sufletul celui mai crud muritor. El ordonă, contesă iubită ca însăși viața... el ordonă să se termine zilele voastre. Să muriți chiar acuma.

CONTESA — *(Izbucnind)* — O, Conte, stăpânul și mirele meu veșnic! *(Plânge și îl îmbrățișează cu putere, apoi se lasă jos așa ca sfârșită)*.

CONTELE — Pentrucă Regele nu-și poate reface onoarea atâta vreme cât voi trăiți aproape sau departe de mine.

CONTESA *(plânge)*.

CONTELE — Ridicați-vă, contesă, nu e timp de pierdut.

CONTESA — Pentru ce să mă mai scol? Pentru ce m'am născut pe lumea asta, dacă nu am parte de norocul meu?

CONTELE — Regele a ordonat și nu ne putem da în lături de la porunca lui.

CONTESA — Aceasta să fie răsplata serviciilor mele, a tuturor serviciilor mele de ani de zile, de nopți nedormite, de zile plânse? Dar nu mă ucideți, iubitul meu! Sau va trimite Regele pe cineva? Cruțați-mă conte! Dacă nu mă ucideți, vă voiu da un sfat, un sfat bun, conte. Nu mă opun voinții regești, nici fericirii Infantei care crede că va trăi pe ruina unui suflet neprihănit, nici obligației voastre, dar ascultați-mă iubitul meu soț, pentru ultima oară, înainte de a ne despărți. Văd că-mi sunt numărate clipele. Simt din tăcerea voastră prelungă. Dar atât vă mai cer: Nu mă ucideți încă! Trimiteți-mă în țara mea natală, în casa mea de acolo unde am crescut ca o floare, acolo unde sfântul meu tată mă va primi bucuros. Acolo voiu fi fericită, cu copiii care sunt și ai voștri nu numai ai mei. Voiu fi ferictă cu gândul mereu la voi. Și voi, conte, veți trăi cu Infanta cum vă va plăcea. Când și când poate vă veți aduce aminte de mine și de dragii noștri copilași. Acolo îi voiu crește mai bine decât aceea care se grăbește să-mi ia locul. Ii voiu crește în cultul tatălui lor și vă voiu păstra aceeași credință nestrămutată ca și până acum. Vă voiu iubi până la moarte, fără să caut să vă stingheresc sau să vă văd, dacă nu-mi veți da voie. Și vă voiu păstra o credință statornică, precum am jurat în fața altarului, și o castitate fără pată, ca și până acum, numai pentru voi, precum alta nu mai știe și nu ar face-o. Dar nu mă ucideți- nu-mi răpiți copiii, căci dacă de voi nu-mi este dat să fiu mereu alături, măcar alături de copiii mei să rămân până la moarte, să-i cresc pe toți, ca să nu sufere și ei ca voi, să nu fie de rușine și de batjocură, ca niște pui de golani sau de oameni săraci.

Nu mă ucideți, conte, pentru viitorul copiilor voștri și în care v'ați recunoscut cu mândrie totdeauna. Vreau să le insuflu noblețea și distincția voastră, conte. Mai ales de acesta de la sân e păcat să mă rupeți fără nicio milă. O, copilașii mei, micuții mei îngerași de aur!

Dacă nu mă ucideți în noaptea asta, în zori, pe ascuns, la tatăl meu, departe, unde nimeni nu mă va găsi niciodată. Acolo nu voiu sta în cărarea nimănuia.

(URMEAZA)

Noi

Vifornița și fulger prin decenii
purtăm în suflet, brav Conducător,
purtăm în ochi arcade de milenii
și fâlfâit de mândru tricolor.

Viteji ne vrem: granit de temelie,
stegari de cruciadă 'n Răsărit
și 'n ploi de plumbi vrem dârză vijelie
să fim când ne-om întoarce'n Asfințit

Și vom zidi cum moșii în istorii
Suceve și Tismane, Rome mii,
și Sarmisegetuze pentru glorii
chiar dacă ne-am zdrobi sub temelii.

AUREL TUDOR

File de calendar

DESPRE „CAMPIA LIBERTAȚII"

noua revistă de luptă ardelenească, am scris în numărul trecut al acestor pagini, cuvinte de bună înțelegere, pentru că am văzut în această proaspătă tribună de slovă românească o prețioasă contribuție la evidențierea drepturilor istorice, la cari nu putem renunța cu nici un chip.

Printre colaborările de un înalt nivel intelectual, un domn Șingariu strecoară la rubrica „Comentării și polemici" o notiță confuză, seacă fără curaj, în care bate apa în piuă, vorbind de niște „Trompete literare", — cari în orice caz nu-i displac, — fără, ca totuși să spună ceva.

Din considerații pentru importanța revistei, așteptăm ca acest domn, critic ni se pare pe la o revistă prin București sau Bacău, — să-și precizeze atitudinea, ca să știm în ce fel să răspundem.

Deși vremurile — și chiar spiritul revistei în care d-sa și-a strecurat picuri de venin — nu permit decât prezențe pozitive — active în toate problemele românești, totuși, față de asemenea excese „critice" infantile nu putem sta nepăsători.

Datori, în orice caz, nu rămânem nimănui.

MANASTIREA VATRA-MOLDOVIȚEI

continuându-și programul de editare a broșurelor privind mănăstirile bucovinene, editura Cercului „Bucovina Literară", a tipărit, de curând, o nouă broșură despre mănăstirea Vatra-Moldovița, scrisă de d. Emil Chindriș-Codrescu.

Frumuseților ctitoricești bucovinene, li se adaugă o nouă interpretare, care constitue pentru oricine, un bun ghid de orientare asupra tuturor amănuntelor de construcție și de însemnătate istorică ale mănăstirii mai cu seamă că e completată cu textele francez și german.

„FAT FRUMOS IN FRAC"

se intitulează ultima culegere de nuvele tipărită în „Colecția Scriitorilor Bucovineni", de d. N. Teaciuc-Albu. Trecând peste înfățișarea grafică a acestui volum, care este la înălțimea tuturor tipăriturilor alese, ne oprim asupra cuprinsului, fiindcă acesta evidențiază pe lângă un prozator de elită bucovinean, și o problematică a scrisului românesc.

Căci, în timp ce editurile noastre se aventurează în tipărirea de voluminoase traduceri dar de o extrem de proastă calitate, cultivarea nuvelei dă impresia de îndrăzneală și curaj.

Povestirile d-lui N. Teaciuc-Albu, aduc, prin stilul lor, o atmosferă de curat bucovinism și de picturală înfățișare a mediului plin cu cele mai variate contururi de viață Nici o stridență în atitudinea imaginativă a eroilor, și nici o depășire de firesc chiar și acolo unde viața trece în fantast.

„Făt-Frumos în frac" e mărturia unui prozator bucovinean de seamă.

„CINSTIREA SF. ICOANE"

se numește ultima lucrare din domeniul teologiei, datorită d-lui Dr. Milan Șesan, în care eruditul profesor universitar, face un istoric amănunțit, bazat pe o largă documentare istorică. In această lucrare autorul se ocupă de: Importanța Sf. Icoane, apariția iconografiei creștine, momente protoiconoclaste, iconoclasmul imperial, însemnătatea Duminicei Ortodoxiei completată cu o rânduială liturgică în această zi, etc.

Insemnătatea lucrării pentru însăși sentimentul creștin, care are o trebuință de a-și exterioriza spiritul mistic, apare imediat ce pătrundem în viața românească în fiecare zi.

INTR'UNA

din însemnările sale, dl. N. Olt, dela pagina doua a unei publicații bucureștene, ne mai având ce scrie, s'a legat de poezia publicată în pagina doua a ziarului „Bucovina", de o începătoare.

Nerăspunzându-i nimeni belicosul luptător s'a legat de o altă poezie publicată în pagina doua a ziarului „Tribuna" din Brașov, pagină pentru care se ostenește d. Gherghinescu Vania. Și nici acolo nu i-a răspuns nimeni.

Cunoaștem dedesupturile acestor debilități „scriitoricești", dar în nici un caz, nu ne vom lua la harță cu cineva care habar n'are de atmosfera culturală a provinciei. Ceeace nu înseamnă însă că trebue să trecem peste toate insolențele. Ne miră nu mai faptul că amatorul critic, care ne-a prilejuit aceste rânduri, vede surcica dela distanță, dar bârna de sub nasul său n'o vede.

Vremuri de război, ce să-i faci.

„CONȘTIINȚA"

dramă în 4 acte, de d. E. Ar. Zaharia, din care am publicat fragmente în paginile revistei noastre, se află sub tipar și va inaugura colecția teatrală a editurii Cercului „Bucovina Literară".

D. SERGIU MATEI NICA

semnează în ultimul număr al revistei „Basarabia literară", un judicios articol despre „Critica literară", în care subliniează inexistența unor criterii estetice universal recunoscute și aplicabile operelor literare din toate timpurile. Despre bunul simț și onestitatea în aprecierile literare, nici nu poate fi vorba în scrisul românesc contemporan. Părerile multor critici se orientează după toate vânturile străine și neglijează complet ceeace ar trebui sesizat ca permanent valabil în creațile artistice naționale.

Criza criticii românești se evidențiază, iar reabilitatea ei se impune.

REVISTA „ARON PUMNUL"

a elevilor liceului teoretic de băeți cu acelaș nume, din Cernăuți, continuă să vădească proaspete preocupări literare ale unor tineri de nădejde. Revista cuprinde studii, poezii și proză semnate de profesori și elevi.

Așa pornesc toate începuturile, iar rolul revistelor școlărești e destul de însemnat pentrucă ele dau posibilitatea primelor conturări lirice. De aici se aleg, mai totdeauna, scriitorii cari, odată și odată, ajung să se definească.

In numărul doi, de curând apărut, semnează: Aurel Sânger, Ilie Mandiuc, V. Rei, și N. Teaciuc-Albu, profesorii, precum și elevii: T. Lauric, M. Drăgușanu, R. S. Băițan, Mihai Bendeschi, Gh. Motârgo, Al. Mânecuță, M. Balan, D. Căileanu, V. Usăi, T. Orheianu, O. Iliese, etc.

D. GEORGE D. RANCU

a tipărit în editura „Slova Românească", o broșură despre „Un om: Panait Istrati". Cât de actuală e prezența acestui scriitor pentru epica românească, se vede din fiecare revistă sau publicație, care își înțelege rostul adevărat și desprinde valoarea certă și aceeași pentru toate vremurile.

Panait Istrati a cunoscut viața și oamenii în toată golicuirea lor! Avea o încredere oarbă în destăinuirile fiecăruia, ca mai târziu să cunoască înfrângerea totală. Structura sa sufletească era astfel alcătuită încât nu era în stare să admită existența vreunei nedreptăți sociale, pe care dacă o simțea undeva se ridica împotriva ei!.

Broșura d-lui Râncu desprinde din viața plină de sbucium și înegurări a lui Panait Istrati, tot ceeace poate sublinia caracterul unui scriitor de talia autorului Chiralina, a lui Moș Anghel etc. etc.

REVISTA MAZILILOR ȘI RAZEȘILOR

organ de luptă și afirmare românească, a reapărut din nou, — după ce între anii 1911-1914, a adus o prețioasă contribuție în păstrarea conștiinței naționale românești, pentru a continua o tradiție scumpă, nouă, Bucovinenilor.

Necesitatea unei asemenea reviste de documentare istorică asupra problemelor românești din această parte de Nord a țării, e cu atât mai necesară cu cât o anumită propagandă dușmană, nețiinând seamă de nici un adevăr, susține cele mai năstrușnice fantezii cu privire la trecutul românesc din Bucovina.

Mazilii și Răzeșii, vechi așezări voevodale constitue forțe reale, cari au desțelenit aceste părți moldovene, fără ajutorul intrușilor, cari nici nu existau ca neam, sau ca vreo organizație socială, oricât de rudimentară, pe vremea consolidării statului moldovenesc.

Iată, prin urmare, dece subliniem apariția acestei reviste în paginile căreia orice român va găsi documentul respectiv despre originea românească a fiecărei părticele de pământ bucovinean pentru care au sângerat oști nenumărate, altădată și acum.

In articolul prim al revistei, d. V. Vitencu, președintele Societății Mazililor și Răzeșilor, spune răspicat:

Ne-am hotărît, de astă dată sub egida Societății Mazililor și Răzeșilor, să revenim cu publicarea fostei gazete a Mazililor și Răzeșilor, sub formă de revistă, pentru a afirma din nou, atât pentru încurajarea răzeșilor amenințați, cât și pentru informarea și lămurirea cercurilor competente și a publicului mare românesc, că pământul Moldovei, în aceste margini de Nord numite Bucovina, a fost și trebue să rămână parte integrantă a patrimoniului nostru național, ca o moștenire scumpă, nu numai dela Ștefan cel Mare, dară dela cei dintâiu voevozi ai Moldovei, începând cu Bogdan, care au stăpânit în mod statornic și necontestat de nime".

D. GH. CRIHAN-MOGOȘEȘTI

a tipărit o broșură cu „Poezii". Pentru lămurirea cititorilor reproducem din Zig-Zag:

Adu-ți aminte
Și cugetă
Ce-i lutul fără suflet ?
Căci știm,
Ori nu,
— Mai dinainte —
Ce-s sufletele fără lucuri.

Și să mai spună cineva că țara noastră n'are poeți...

„CONVORBIRI LITERARE"

e una dintre puținele reviste literare românești, care a putut să răzbească vremurile și să continue o tradiție literară cu tot avântul creator. In Martie, anul acesta, „Convorbiri literare" împlinesc 77 ani de viață. Câte reviste literare românești au atins această vârstă ?

Pentru nivelul spiritual contemporan, necesitatea acestei reviste e atât de evidentă că nici nu mai poate fi pusă în discuție. Când în întunericul subsolurilor diferitelor publicații, cu o dubioasă atitudine românească, au pătruns șoboiani, și rod necontenit la temelia credințelor românești, încercând prin diferite atitudini, ridicole să se substitue, cu o grabă ciudată adevăratelor valori creatoare, — e de sine înțeles că numai împlinirea adevăratelor frumuseți, și cultivarea tuturor trăinicilor estetice, se va izgoni mediocritatea care primejduește curățenia vieții artistice naționale.

Impotriva industrialismului literar, trebue să opunem sufletul, care niciodată nu va putea fi înecat de zgura socială.

CRONICA LITERARA

RADU BOUREANU: CAI DE APOCALIPS

(Edit. „Contemporană" București)

Poezia d-lui Radu Boureanu s'a afirmat sub semnul noulor aspecte ale artei moderne, dar un modernism temperat, fără accente tari și fără risipiri inutile. Chiar dacă se mai simte câte puțin atmosfera rilkiană, totuși d. Radu Boureanu a evoluat către un lirism plin de volute metaforice, reușind să dea o poezie cu bogate ornamente, cu o înflorire muzicală, care imprimă o notă distinctă, de adâncă rezonanță verbală. Marile solitudini, cu întreaga lor tristețe, prinsă din mersul lucrurilor către o liniște interioară, se identifică în toate amănuntele emotive, cari dau aparența unei aplecări spre mister:

Văd brazi uriași încremeniți zădarnic
Sânt oști dela nord oprite în mers;
e tâlcul pe care-l vreau în vers.
Ascuns în cer, luceafărul paharnic.
revarsă liniște verzue peste munți
Brazii stau în legendă cărunți
străjuind ceasul de pace...

(Brazi în legendă, pg. 31).

Individualitatea lirică a d-lui Radu Boureanu, prinde din perspectivele largi ale vieții înălțimea nesfârșită a năzuinței înspre regăsirea trancendentă.

Fiecare dintre poeziile acestui volum cuprinde o tendință de despersonalizare, ale cărei forme se conturează pe un plan cu alte dimensiuni și abstracțiuni de euritmie:

Palme verzi îl cheamă din castani
să mai umble odată pământul
Drumul îl deschideo numai vântul
clătinând umbra sub frunze.

(Prinț singur, pg. 46).

„Cai de apocalips" reflectă o viață, care trece peste toate zăgazurile, spre a-și putea crea un salt spațial, cuprins între liniile conturate cu multe variațiuni și sinuozități. Ele stabilesc o legătură intimă între real și probabilitatea unei întoarceri spre infinit. Această întoarcere poetul o vede nu directă, ci prin intermediul unor continue prefaceri. Expresia îmbracă forme de coloare tot mai concrete și tot mai calme.

Caii albi nechezând cu răcoare
au fluturat coame de ceață.
Pe urmele lor, a pornit de dimineață
pasul de brumă.

(Pasul de brumă, pg. 51).

Mai presus însă de orice, poezia d-lui Radu Boureanu, e odihnitoare, prin calmul ei senin în fața tuturor prăbușirilor, pe cari nimeni nu le poate opri; viața, luată în cel mai larg înțeles al cuvântului se supune limpezirii și trecerii spre inevitabila catastrofă:

Când treci prin pădurea înaltă de pini,
atât de pustie, atât de uscată,
cu trunchiurile roșii de seară rezemată,
privește zădarnic, zădarnic ascultă:
nu trece timpul pe lângă tulpini,
pădurea se năruie dacă suspini.

(Ceasul murg, pg. 71).

Poezia aceasta, care ar fi trebuit să fie citată în întregime, e una dintre cele mai frumoase din „Cai de apocalips".

Și ținem să subliniem lucrul acesta, pentrucă în ultimul timp s'au ivit, ca ciupercile după ploaie, o serie de versificatari, cari, fără să aducă vre-o preocupare lirică de oricât de mică și de neînsemnată importanță, aruncă în schimb cu noroi în toate părțile, își desgolesc dularele, dau cu tifla, se maimuțăresc în toate chipurile, bătând toba pretutindeni înjurând și strigând în gura mare, ceeace nu sânt în stare să facă.

Adevărata poezie, după cât se vede, se cristalizează tăcut, împlinindu-se în formele ei artistice, fără nici un adaos al omenescului din noi, iar dimensiunile nesfârșite de colori și ritm conturează linia lirică nefalsificată cu nimic.

Dela primul volum de poezii „Sbor alb", operă premiată de Societatea Scriitorilor Români, „Cai de apocalips" al d-lui Radu Boureanu se integrează pe această stanță majoră a liricei moderne, constituind, — fără îndoială, o luminoasă dovadă de ceeace înseamnă poezie adevărată.

George Drumur

Tipografia Societății Naționale de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANA" Sucursala Cernăuți, Str. Gen. Mircescu No. 8, Reg. Com. 123/942 Soc. C-ți.
Tipărit la 5 Februarie 1944